DAGBLAD VAN HET NOORDEN

06 juni 2015 , pag. 16

Benthe van Aalst bij de boekenkast in Appingedam. Ze werkte bijna vijf jaar aan de serie boeken. FOTO DVHN/ROELOF VAN DALEN

Het dagelijks leven achter 93 Joodse namen

Hele families uitgewist. Niemand die de verhalen doorvertelt. Benthe van Aalst doet toch een poging de geschiedenis van Joden uit Appingedam levend te houden. Over vrijwel iedereen uit de gemeenschap schreef ze een boek. Sommige goed gevuld, andere bijna leeg.

ROELOF VAN DALEN

APPINGEDAM Een druk op de knop. Daar gaan de familieverhalen, die ze zorgvuldig schreef. Benthe van Aalst (40) voelt zich toch ietwat bezwaard als ze de tekst opstuurt naar Judith Preger, een nakomeling van een Joodse familie in Appingedam die nu in Israël woont.

Van Aalst deed lang onderzoek, de gegevens kloppen, maar het blijft vreemd dat zij meer weet over de familiegeschiedenis van Preger, dan Preger zelf.

Benthe van Aalst schreef in de afgelopen jaren 93 boeken. Bijna iedereen die lid was van de verdreven Joodse gemeenschap in Appingedam kreeg er eentje. Ze wil het dagelijks leven van de Joden laten zien. Duidelijk maken dat er achter die namen een heel leven schuilt. Het grootste deel is te zien in de onlangs gerestaureerde synagoge in Appingedam. In een zware metalen kast tegen een zijmuur van het gebouw prijken 56 boeken, prominent met de cover naar voren.

Jarenlang werd het gebouw in Appingedam nauwelijks gebruikt. Vanaf nu is het weer toegankelijk. Eigenaar Stichting Oude Groninger Kerken hoopt zo een inkijkje te geven in de Joodse geschiedenis van de stad. Iedereen kan er terecht, de boeken moeten de familieverhalen tot leven brengen.

Van Aalst werkte bijna vijf jaar aan de serie. Een intensieve opdracht. Niet alleen vanwege de omvang van de klus, maar vooral door de binding die ze heeft met Israël. „Toen ik 8 was verhuisde ik met mijn ouders naar Israël. Ze gingen het avontuur aan in een kibboets. We hebben er drie jaar gewoond. Die tijd maakte heel veel indruk. Ik had er zo'n veilig gevoel. Buiten slapen, altijd op blote voeten rondlopen. Het was allemaal heel avontuurlijk."

De schrijfster dook diep in de materie en stelde zichzelf ten doel de uitgewiste verhalen van de Joden uit Appingedam levend te maken. Een naam op zich, weet ze, zegt niet zoveel. Maar dagelijkse beslommeringen, zoals wij die nu ook meemaken, komen wel aan bij de lezer. „Ik wilde echt de nadruk op het dagelijks leven leggen. De geschiedenis is heftig, maar doordat ik me juist hierop richtte was het ook heel mooi. Vrolijke verhalen die een leven beschrijven. Dat vond ik heel waardig."

Van Aalst is gespannen nadat ze de verhalen naar Preger heeft gemaild. De vrouw is de kleindochter van de rabbijn die eerder in de rabbinaatwoning naast de synagoge in Appingedam woonde. Een reactie blijft niet lang uit. Preger wordt heel blij met wat ze toegestuurd krijgt. Ze weet niet veel over de geschiedenis van haar familie, maar heeft wel bijzondere stukjes tekst die Judtiths moeder naar de krant schreef. Ze beschrijven hoe de familie ging schaatsen bij winterdag. Het contact is gelegd.

'Een naam zegt niet zoveel, dagelijkse verhalen wel'

De schrijfster wist van tevoren vrijwel niets over de Joodse gemeenschap in Appingedam. Ze verbaasde zich erover dat de groep zo groot was. De Joden bleken helemaal geintegreerd in de stad. Slagers, bakkers, de Joden stonden midden in de samenleving.

Ze heeft geprobeerd een zo volledig mogelijk verhaal te brengen over de Joden. Maar elk boek heeft lege bladzijden. Sommige bevatten niet meer dan een geboortedatum en een sterfdatum. Vrijwel allemaal eindigen ze met twee data: die van het vertrek van Appingedam naar Kamp Westerbork en die van het vertrek vanuit Kamp Westerbork naar Sobibor of Auschwitz.

De hoop is dat de lege bladzijden steeds meer gevuld gaan worden. Van Aalst hoort het graag als mensen iets weten. Om de zoveel tijd wordt nieuwe informatie toegevoegd. De kleinste dingen zijn al welkom. „Ik merk dat veel mensen denken dat hun informatie niet van belang is. Ik deed een oproep in een bejaardenhuis in Appingedam. Niemand reageerde, maar later merkte ik dat mensen toch wel dingen wisten. Ze dachten misschien dat alleen een groot verhaal ertoe doet."

Van Aalst zag Preger vorig maand voor het eerst. Het was op een zonnige dag waarop de verbouwde synagoge in Appingedam werd geopend. Meteen voelde het vertrouwd. De twee kenden elkaar al door het intensieve digitale contact. Van Aalst wordt diep geraakt als ze ziet hoe Preger en anderen reageren op de boeken. „Ik overhandigde ze en zag hun dankbaarheid. Ze hielden het boekje stevig vast en lieten het niet meer los."

Alle verhalen zijn ook online te vinden op www.synagogeappingedam.nl

Aankondiging van de bar mitswa van Jozef Kroon in de Joodsche Jeugdkrant Betsalel. Iedere Joodse jongen die 13 wordt viert dat met een bar mitswa.

Jozef Kroon schreef een brief aan de Joodsche Jeugdkrant Betsalel waarin hij zijn Bar Mitswafeest beschrijft.

JOZEF KROON, Appingedam.

Dat was me een barmitswohfeest! Tot twee uur 's nachts! Veertig gasten. Twee ooms uit Duitschland en een Tante met een neefje uit Amsterdam. (Heeft die ééne tante uit Amsterdam soms meer gegeven, dan die twee ooms uit Duitschland? Want die ééne tante krijgt een hoofdletter en die twee ooms samen een kleine letter).

Arme jongen, hij heeft er zelf niet veel aan gehad. Hij was al om acht uur in bed en had erge hoofdpijn. Hij denkt, dat hij het gekregen heeft in de kamer, want het was erg warm in de kamer. Vader zegt, dat hij het gekregen heeft, omdat hij wijn gedronken heeft. (Ik denk dat vader gelijk heeft. Eerstens omdat het vader is, tweedens omdat wijn altijd naar het hoofd klimt en derdens, omdat het in de Kamer waar honderd menschen zitten, vaak heel warm toegaat en ik nog nooit gehoord heb, dat een kamerlid in de Kamer als het daar tot twee uur 's nachts duurt, 's avonds om acht uur met hoofdpijn naar bed moet.)

Hij heeft heel wat cadeaux gekregen. Een parker vulpen, een leeren portefuille (hindert niet, vuile bankbiljetten worden ook in schoone dank aangenomen), een leeren sigarettekoker (dat is heel goed, laat er maar niet meer dan één sigarette inkomen, dan leer je 't rooken af), een atlas voor de H.B.S., een actetasch, toiletdoos, een gouden dasspeld, een servetring (van welk metaal?), een zilveren sigarettepijpje, 10 Mark (handgift voor de portefuile), een zilveren potlood, een vulpotlood, een teffillo (daar staat te veel in die tefillo!), een teekenetui, een zilveren horlogeketting (ooms en Tante, waar blijft het horloge?), vier jongensboeken: Op de Hallenburg, De avonturen van vier pretmakers, Met bootsman Maarten naar de Kaap en Valentin Guilos en een zilveren boekenlegger.

En nu wil hij eindigen met de bijlegging van de raadsels. Was er dan herrie met de raadsels? Je vertelt wel wat je gekregen hebt, Jozef. Maar waarom verzwijg je, wat je naar binnen gekregen hebt? Ben je bang, dat ik anders pijn krijg? Nogmaals mazeltov, mijn jongen en gebruik alles in gezondheid. Zorg vooral die portefeuille zóó te gebruiken, dat je nooit in je leven hoofdpijn krijg? En bedank moe voor haar hartelijk Duitsch briefje!

(Betsalel, jrg. 3, afl. 38, 1930).

Foto: De familie Akker, juli 1941. Achterste rij vlnr: Leen, Izak, Judikje, Heiman. Voorste rij vlnr: Carolina, Aron Jacob, Henriëtte. Bron: Judith Preger.

De kinderen van rabbijn Heiman Akker schreven regelmatig naar de Joodsche Jeugdkrant Betsalel:

LEENTJE AKKER, Appingedam. Leentje heet ze. Zeven is ze. In de tweede zit ze. Naast Leentje Nieboer. Twee broertjes heeft ze. Twee zusjes ook. Iesje is zes jaar. Aron net één (is hij heus al net?). Carolien is vier jaar. En Hettie bijna drie. Vrijdagavond mochten ze langer oplijven, omdat Carolientje jarig was. Moeder is vroeger op school jufvrouw geweest. Opa en oma wonen in Leeuwarden. Leentje woonde vroeger in Aalten en daar speelde ze altijd met Lena Kropveld. En nu laat ze me groeten spellen van Sofie, Fiena, Lena, Bram, Iezak, Arnolt en allemaal, moeder wacht al op haar met broertje, want ze moet naar bed. Welterusten nieuw vriendinnetje, slaap lekker en droom van allemaal lieve lettertjes die levende engeltjes zijn.

(Betsalel, jrg. 3, afl. 46, 1931)